

A 6400 m² terület kutatása során a sírok mellett 473 objektumot tártunk fel és dokumentáltunk, amelyekből közel 700 egységnyi leletanyag került elő, ebből mintegy 200 különleges jelentőségű. A restaurálásról, illetve a leletanyag ideiglenes raktározásáról az MTA Régészeti Intézete gondoskodik.

A területet az ásatás befejezése után visszatemet-tük, és ideiglenesen átadtuk a művelésnek.

BELÉNYESY KÁROLY

15. Balatonszemes, Bagó-domb

A részletes jelentést lásd a 39–46. oldalon.

(Somogy megye) U, R, A

KISS VIKTÓRIA

16. Balatonszemes, Szemesi-berek

(Somogy megye) U, R, B, LT, Ge

Az M7 autópálya tervezett nyomvonalán, a Somogy megyei 13. számú lelőhelyen 2000 tavaszán 13 000 m² régészetiileg kutatott területen 218 objektumot tártunk fel.

A megszokott középső neolitikus, a dunántúli vonaldíszes kerámia kultúrájához tartozó különféle tároló- és szemétdödrök és nagyméretű cölöplyukak kerültek elő. A tavalyi évben feltárt cölöplyuk sor végét is megtaláltuk: 35 méteres hosszúságban húzódik, nagyjából É-D-i irányban.

A tavalyi évhez hasonlóan igen jelentős anyagot szolgáltatott a késő rézkori péceli kultúra települési objektumai. A különféle alakú gödrök közül kettőben eredetileg ép edények állhattak, sajnos az egyik sekély mélysége miatt erősen megsérült. A másikkól azonban több szép, hasán borda- és hálómintás hombár, valamint egy bütyökdíszes fazék és egy füles korsó töredékei láttak napvilágot. Valószínűleg ehhez a kultúrához tartozik az a különleges többes temetkezés, amelyben legalább 5 egyén maradványai voltak, erősen megégyve. Az elhunytakat sekély kerek gödörbe fektették, a gödör egy részén, a sírok felett erősen átégett agyagréteget találtunk. A már földdel befedett sírhelyen nagy tüzet gyújtottak, melyben az elhunytak is megégytek.

A tavalyi évtől eltérően idén nagyszámú, jelentős leletanyag került elő a korai bronzkori Somogyvár-Vinkovci kultúra gödreiből. A szabálytalan alakú, többnyire mély gödrökből számos seprődíszes fazéktöredék, egy minden bizonnyal kiegészíthető, megvastagított peremű tál töredéke, kis csésze került elő. A leletanyag érdekessége, hogy részben már a következő, a kisapostagi kultúra jegyeit is mutatja.

A kelta korból kerek hasú vermek mellett egy kenyérsütő kemence került elő. A leletanyagból egy bronzcsipesz, nagy, behajló peremű tálak, urnák, mély tálak töredékei említhetők.

Az 5. századi germán temetőnek további 3 sírját találtuk meg, mindháromban gazdagon eltemetett halott volt. Az egyik sírba egy kisgyermeket temettek egy nagy,

minden bizonnyal eredetileg felnőttnek készült aranyozott bronz fibulával és egy láncsal, amelyen gyöngyök, borostyángomb, félhold alakú csüngő volt. Mellette egy fiatal lány feküdt, ez a ruhájára tűzve két fibulát viselt, nyakában gyöngysoron egy átfúrt fog is lógott, derekán az övet ezüstcsat fogta össze, fülét két aranyfülbevaló díszítette. A harmadik sír is fiatal személyé két fibulával: egyik a mellkason, a másik deréktájon fogta össze ruháját.

Az ásatáson részt vettek: Gál Zoltán, Ambrus Edit, Nyári Zsolt, Balla Krisztián technikusok.

BONDÁR MÁRIA – HONTI SZILVIA –
NÉMETH PÉTER GERGELY

17. Baracs, Annamatia római auxiliaris castellum

(Fejér megye) V, Ró

2000. július 3–12. között folytattuk a baracsi római tábor idei feltárását a Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK történezhallgatóinak részvételével. Ezen év feltárásának célja a tábor DNy-i saroktoronyának, illetve az északi kapu (porta principalis sinistra) kutatásának megkezdése volt. A III. árokban (3×1 m) a tavalyi I. árokkal még el nem ért nyugati táborfalat vágtuk át a modern földút alatt. Az 1 m széles táborfalat teljesen kiszedték. Alapozási mélysége 106,8 m-en volt. Az árok K-i végében a kőtábor belső földtöltése alatt a palánktábor fossáját találtuk meg. A IV., 12 m hosszú 1 m széles árokkal a DNy-i saroktorony védműveit vágtuk át. Az árokban előkerült az alapozásig kiszedett 0,9 m széles táborfal, tőle É-ra a via sagularis kavicsozása, valamint egy agyagba rakott kövekből álló csatorna. Az utat itt is megújították. A táborfal megmaradt magassága az árok Ny-i oldalán, ahol három felmenő kősor is megmaradt, 110 cm, az árok többi részén 40–45 cm. A táborfal alja 106,49 cm magasságon volt. Trapéz alakú beugró tornyot nem találtunk. A táborfaltól 3,3 m-re egy 100 cm széles modern falkiszedést figyeltünk meg, amelyhez hozzáépítették a késő római legyező alakú torony kifelé futó É-i falát. A falkiszedést a camponai párhuzamok alapján a tábor félköríves saroktoronyának tarthatjuk, amelyet csak részben bontottak vissza a késő római torony építésekor. A falkiszedés alapozási alja 106,57 m magasságon volt. A legyezőtorony fala az árokban 70 cm szélességben került elő, alapozási kiugrása 20 cm volt, egy felmenő kőSORA került elő, megmaradt magassága 90 cm. Alapozási mélysége 106,7 m, az alapozás magassága 50 cm. A táborfaltól kifelé 0,7 m-re került elő a palánktábor hegyesszög keresztmetszetű, 220 cm széles, 100 cm mély fossája. A fossa betöltésében az urnamezős kultúra kerámiatöredékeit, valamint egy sigillata töredéket találtunk.

A legyező alakú torony méretének, belső padlószintjeinek meghatározására nyitottuk meg az 5×5 m-es I. szelvényt a IV. ároktól 1 m-re Ny-ra. A szelvény DK-i sarkában a torony 3 belső, sárga agyagos padlószintjét is megfigyelhettük. A torony többi falát azonban telje-

sen kiszedték, a falkiszedési rétegben 1762-es Mária Terézia 1 krajcárost találtunk. A torony külső falát, amelynek kiszedése a szelvény végében került elő, 13 cm-rel magasabbra alapozták (105,33 m), mint a kifutó falét (105,46 m). Mindezek alapján a legyező alakú torony kimenő fala (a félkörívessel együtt) 13,5 m nagyságú lehetett. A szelvény DNy-i sarkában a legyező alakú torony fordulását lehetett megfigyelni. A toronyfal szélessége meghaladta az 1,3 m-t. A falkiszedés alatt további két, a palánktáborhoz tartozó keskeny fossát, majd két másikat is sikerült megfigyelni (kőperiódushoz tartozók), feltárásukra az elért nagy mélység miatt nem volt mód. Az első mérhető szélessége 80, a másodiké 370 cm volt. Mindegyik fossát még a római korban feltöltötték.

A tábor északi kapujának kutatását az 5×1 m nagyságú V. árokkal kezdtük meg, amelyben a via principalist vágtuk át. Az É-D 2' irányú árok teljes hosszában a via principalis alatt futó kővel fedett, 40 cm széles szennyvízcsatornát találtunk. Az út szintje 109,35 m-en volt. A kövek, néhol tégladarabok agyagba voltak rakva, az alja azonban habarcsos volt. A csatorna alja 108,12 m magasságon volt. A fedlapok között nagyobb mészkőtábladarabot (120×60 cm) is találtunk. A fedlapok átlagosan 40×60 cm-esek voltak. A csatorna fedlapjának kövei között itáliai vékony falú pohártöredékeket találtunk. A betöltésében kevés őskori és római kerámiatöredék mellett tojáshéjdarabokat találtunk. Az árok D-i végében 45×60 cm nagyságú 2 faragott kőből összerakott vízfolyót találtunk, amely az út felszínéig ért. A lefolyó felett az utat kisebb kövek borították, míg máshol csak az igen vastag (40–60 cm) ledöngölt sóderréteget sikerült megfigyelni. Az utat kétszer is megújították, a sóderes réteg felett sárga agyagba vízszintesen lerakott tegularéteget sikerült megfigyelni. Utóbbi nem kizárt, hogy a késő római toronybelső (elfalazás) korszakából való. Felette még egy sárga agyagos járósíntet sikerült megfigyelni.

Az ároktól 1 m-re Ny-ra húztuk meg az 5×5 m-es II. szelvényt a nyugati kaputorony megkutatása céljából. A szelvényben a teljes tornyot feltárhattuk. Külső méretei: 2,5×3,7 m, belső: 1,3×2,5 m. A falvastagság: 60 cm. Déli oldalánál megmaradt felmenő vastagsága 70–80 cm, míg az északin alapozásig kiszedett. Bejárata a déli falnál volt 90 cm szélességben, ennek tengerszint feletti magassága 109,62 m. Kiugró alapozása volt, amely 70 cm magas volt. Alapozási mélysége 108,71 m. Habarcsos, majd felette sárga agyagos padlószintjét is feltártuk. Alaprajzának feltűnő sajátossága, hogy a via principalis felé eső keleti fala 65 cm után megtörik és 40 cm-re kapubeszűkítésként beugrik az út felé. Ez a beugrás 1,4 m-nél egy 20 cm-es beugrásként jelentkezik a toronybelsőnél is. Igen lényeges még, hogy a szelvény D-i metszetafa már a tornyon kívülre esett, a metszetafalban megfigyelhető volt a torony meszes építési szintje, a via principalis lekövezett felső része, valamint az 50–60 cm-es vastag, ledöngölt sóderrel kevert szürke réteg, amelyet

a toronybelsőben is megfigyelhettünk. Ez alapján jogosan merül fel a lehetőség, hogy még a római korban a tornyot félig visszabontották és ezzel a sóderes réteggel töltötték fel. Ennek legvalószínűbb ideje a patkó alakú torony építésének az ideje. Külső, jobban kiszedett É-i falát valószínűleg meghagyták. A táborfal nem került elő az árokban, hacsak nem az ÉNy-i sarokban megfigyelt beásással azonosítható. Ebben az esetben a kaputorony teljesen beugró.

A szelvény É-i felének metszetafalában 1,3 m falkiszedést figyeltünk meg, amely leginkább a kapu patkó alakú kései elfalazásának nyugati falával azonosítható, amelyet a korábbi kaputorony ÉNy-i végéhez építettek hozzá. Az út feletti habarcsos omladékréteg ehhez a késői elfalazáshoz tartozott.

A torony nyugati oldalán a táborfalhoz tartozó belső földtöltés (Wehrgang) rétegeit tártuk fel, amelynek nagy részét odahordott agyag- és barna földrétegek alkották. Igen lényeges, hogy a földtöltésben meghagyták a palánkperiódushoz tartozó vályogépület tégláit, amelyre ráhordták a földet, hasonlóan a leányvári táboréhoz nem (vagy csak félig) bontva vissza a palánktábor objektumait. Két vályogfal volt megfigyelhető, közte padlószinttel 2,5 m szélességben, a szürke vályogtégla két sorban voltak felrakva 0,5 m szélességben, 50–70 cm magasságig megmaradva. A nyugati metszetafa É-i végén 1,2 m széles beásást lehetett megfigyelni, amely a kőtábor táborfala falkiszedésével azonosítható. A római rétegek alatti barna őskori rétegben nagyobb mennyiségű kora vaskori (Urnenfelder) kerámiatöredék került elő a szelvény DNy-i sarkában átégett agyagfoltból, amelyet az elért nagyobb mélység miatt már nem tártunk fel.

KOVÁCS PÉTER

18. Battonya határa

(Békés megye) U, B, V, Sza, Ge, A, Á, Kk

Az egykori Maros-ág, a Battonyától Békéssámsonig húzódó Száraz-ér rehabilitációs munkáira 2000-ben került sor. A megyei múzeumi szervezet erejéhez és idejéhez mért figyelemmel kísérte a munkálatokat és terepbejárásokkal igyekezett tisztázni az érpárt településtörténetét.

Battonya határában a XI. dűlőben három, a Lászlóhatárban egy, Tompa-pusztán kilenc, a Veterán-dűlőben kettő és a Mezőkovácsházi úton három régészeti lelőhelyet határoztunk meg (1–19. sz.). Ezekről a területekről újkőkori, bronzkori, vaskori, szarmata kori, avar, germán, Árpád-kori valamint késő középkori kerámiaanyagot gyűjtöttünk.

Munkatársak: Liska András, Medgyesi Pál.

GYUCHA ATTILA

19. Bácsalmás, Mosztonga

(Bács-Kiskun megye) Á

2000. június 19. és 30. között került sor a Bácsalmástól délre, a Mosztonga nevű határrészben fekvő lelőhely